

MARÍNA HRÍBOVÁ*

Vokálny systém slovenských nárečí v Srbsku¹

HRÍBOVÁ, M.: Vocal System of Slovak Dialects in Serbia. *Slavica Slovaca*, 56, 2021, No 1, pp. 26-36 (Bratislava).

Relying on the monograph of J. Štolc *The Speech of Slovaks in Yugoslavia*, which has become our methodological model and the main source of the study of selected issues, we present the results of our own field research conducted during the past years in the Slovak enclave in Serbia. In this paper, we focus on the vocal system of Slovak dialects in Serbia, by analyzing the sound recordings of linguistic expressions, made by autochthonous representatives of dialects of Slovak origin. By comparing the current results of the research with the findings of this linguist, we try to reveal the changes that have occurred in the structure of the studied dialects since the time of his research, as well as to find other features confirming the previous findings.

Slovak dialects, Serbia, vocal system, vocals, dialectological research, Jozef Štolc.

Slovenské nárečia v Srbsku prešli zložitým vývinom,² ktorý bol motivovaný dlhodobým procesom interlingválnych a intralingválnych kontaktov. Nárečia prinesené zo starej vlasti boli nepochybne dobrým fundamentom pre vznik nových nárečových variantov, ktoré sa už ďalej vyvíjali pod vplyvom nového, ináč organizovaného jazykového areálu. Nové uzavreté štruktúry týchto nárečí vznikli tak pôsobením rozsiahlej konvergencie v južnoslovanskom prostredí, ako aj pôsobením divergencie vo vzťahu k nárečovým štruktúram pôvodnej vlasti. Formovanie ich dnešného stavu ovplyvnili jednak dlhodobé a intenzívne jazykové kontakty v radoch ich nositeľov prichádzajúcich na dané územie v rôznom čase z rôznych oblastí materskej krajiny, jednak jazykové kontakty s inonárodným, zhodou rozmanitých historických okolností tu žijúcim obyvateľstvom.

V systéme skúmaných nárečí možno po uplynutí viac než 270 rokov od príchodu prvých Slovákov do tejto dolnozemskej oblasti evidovať prítomnosť početných archaických prvkov prinesených z územia pôvodnej vlasti, špecifických prvkov modifikovaných procesmi miešania a nivelizácie nárečí v novom prostredí, ako aj inorečových prvkov prevzatých na tomto jazykovo pestrom území. Slovenský jazykovedec Jozef Štolc už po uskutočnení rozsiahleho nárečového výskumu vo vtedajšej Juhoslávii v roku 1947,³ resp. 1965⁴ upozornil na to, že vzhľadom na počet nových prvkov v štruktúre týchto nárečí je dojem archaickosti, ktorým pôsobia na hovoriacich zo súvislého materského teritória, len čiastočne opodstatnený. Na druhej strane im priznal ich starobylosť, ktorá sa prejavovala vo všetkých rovinách v zachovávaní pomerne nedotknutého stavu z čias odchodu nositeľov týchto slovenských nárečí na Dolnú zem.

* Mgr. Marína Hríbová, PhD., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava, e-mail: marina.hrib@savba.sk.

¹ Štúdia je súčasťou riešenia projektu VEGA 2/0002/21 Liturgický jazyk veriacich byzantsko-slovanskej tradície na Slovensku.

² Pozri Hríbová, M.: Historické a kultúrne kontexty slovenských nárečí v Srbsku I. In *Slavica Slovaca*, 2017, roč. 52, č. 2, s. 133-149.

³ Štolc, J.: Slovenské nárečia v Juhoslávii. O výsledkoch nárečového výskumu slovenskej menšiny v Juhoslávii od 12. VIII. do 9. IX. 1947. In: *Kultúrny život*, 1947, roč. 2, č. 21, s. 3.

⁴ Štolc, J.: *Reč Slovákov v Juhoslávii I. Zvuková a gramatická stavba*. Bratislava: SAV, 1968, s. 231.

Je nepopierateľné, že celkový stav týchto slovenských nárečí v 21. storočí sa čoraz viac odlišuje od stavu, ktorý stihol svojim výskumom zachytiť J. Štolc. Opierajúc sa o jeho monografiu *Reč Slovákov v Južoslávii*, ktorá sa stala naším metodologickým vzorom a základným prameňom štúdia vybranej problematiky,⁵ prinášame výsledky vlastného terénneho výskumu realizovaného počas predchádzajúcich rokov v prostredí slovenskej enklávy v Srbsku. Porovnávanie aktuálnych výsledkov bádania najmä so zisteniami tohto jazykovedca nám umožňuje odhaliť zmeny, ktoré v štruktúre skúmaných nárečí nastali od čias uskutočnenia jeho výskumu, ako aj vypátrať ďalšie znaky potvrdzujúce doterajšie zistenia.

V predmetnej štúdií sa zameriavame na prítomnosť vyššie uvedených prvkov vo foneticko-fonologickej rovine systému slovenských nárečí v Srbsku, na základe ktorej zovšeobecňovaním výsledkov nášho výskumu vytvárame pohľad na ich súčasný stav. Svoju pozornosť najprv sústreďujeme na vokálny systém skúmaných nárečí, po ktorom bude nasledovať štúdia o konsonantickom systéme a vybraných suprasegmentálnych javoch. Analýzou v teréne zachytených zvukových záznamov jazykových prejavov autochtónnych reprezentantov slovenských nárečí sa snažíme odhaliť charakter nielen zo starej vlasti prinesených a zakonzervovaných, resp. rôzne modifikovaných prvkov predmetného systému, ale aj javov nadobudnutých v nových pomeroch pod vplyvom okolia.

Celkovo možno konštatovať, že materiál J. Štolca bol získaný v období, keď slovenské nárečia v danom jazykovom konglomeráte neboli natoľko ovplyvnené štátnym jazykom. Výsledky nášho výskumu už jasne naznačujú, že v súčasnosti sa vplyv srbského jazyka prejavuje vo všetkých rovinách systému skúmaných nárečí. Vzhľadom na to, že sa lexikálny systém vyznačuje najnižším stupňom štruktúrovanosti, a teda aj maximálnou otvorenosťou, dynamickosťou a variabilitou, je odraz kontaktu slovenských nárečí so srbčinou, ale aj s inými slovanskými i neslovanskými jazykmi, v tejto rovine najviditeľnejší. Celkovo možno konštatovať, že sa kontaktové javy realizujú najmä v rovine lexikálneho a syntaktického systému, zatiaľ čo fonologický, ako aj morfológický systém skúmaných nárečí si vo väčšej miere zachováva svoju konzistentnosť. Prítomnosť kontaktového javu je však čoraz evidentnejšia aj na úrovni segmentálneho, resp. suprasegmentálneho systému.

Hlavným prameňom štúdia a výskumu danej problematiky sú nárečové texty, ktoré boli získané v tridsiatich šiestich lokalitách so slovenským osídlením v Srbsku. Nárečové zápisy predstavujeme tak, ako sme ich v danom prostredí zachytili. To znamená, že jednotlivé zvukové segmenty graficky zaznamenávame rešpektujúc skutočnú výslovnosť informátorov. Pri uvádzaní jednotlivých príkladov v hlavnej textovej časti práce, ako aj súvislých nárečových prejavov umiestnených v prílohe práce, aplikujeme zásady vedeckej fonetickej transkripcie, ktoré sú zaužívané v tradičnej slovenskej dialektológii. Pri prepise zvukových záznamov sa opierame predovšetkým o inštruktívne príručky Jozefa Štolca *Zapisovanie nárečových prejavov* (1961) a Konštantína Palkoviča *Slovenské nárečia. Príručka pre terénny výskum* (1981), ako aj o štúdie Eugena Jónu *O zapisovaní nárečových textov* (1934/35) a Antona Habovštiaka *O zásadách transkripcie nárečových prejavov* (1955).

Za nárečovými dokladmi, ktoré v texte označujeme kurzívou, uvádzame skratku lokality, v ktorej bola daná podoba zaregistrovaná. V prípade uvádzania dvoch alebo viacerých príkladov

⁵ Pozri aj Hríbová, M.: Slovenské nárečia v Srbsku – súčasný stav poznania skúmanej problematiky. In Hodoličová, J. (ed.): 270 rokov dejín, literatúry a jazyka Slovákov vo Vojvodine. Nový Sad: Slovakistická vojvodinská spoločnosť, 2017, s. 266-273; Hríbová, M.: Význam a odkaz vedeckého diela Jozefa Štolca v kontexte rozvoja slovenskej dialektológie v Srbsku. In Ambruš, I. M. – Hlásnik, P. – Unc, B. (ed.): V tvorivej symbióze medzi Dolnou zemou a Slovenskom. Zborník prác z rovnomennej medzinárodnej konferencie, ktorá sa konala v Nadlaku 20. – 21. marca 2015. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2015, s. 193-198.

zachytených v tej istej lokalite, skratku uvádzame až za posledným príkladom. Zoznam skratiek lokalít je umiestnený v závere príspevku.

Vokalický systém nárečí stredoslovenského typu v Srbsku (ďalej len ssl. typ) tvorí päť krátkych vokálov (*a, e, i, o, u*), ktorým kvalitatívne zodpovedajú tie isté dlhé vokály (*á, é, í, ó, ú*), resp. štyri diftongy (*ia, ie, iu, uo*). Menej frekventovane sa v ňom vyskytuje diftong *iu*, ako aj dlhé vokály *ó* a *é* (namiesto *uo* a *ie*), ktoré sa uplatňujú len v určitých pozíciách. V nárečiach západoslovenského typu v Srbsku (ďalej len zsl. typ), ktoré sú dominantné predovšetkým v Pivnici a katolíckej časti Selenče, piatim krátkym vokálom (*a, e, i, o, u*) kvalitatívne zodpovedá päť dlhých vokálov (*á, é, í, ó, ú*), zatiaľ čo v nich diftongy úplne absentujú. Značnú diferenciu týchto dvoch typov nárečí nespôsobuje len nerovnaké zloženie, ale aj nerovnaké využívanie uvedených prvkov vokalického systému.

V ssl. type nárečí sa pravidelne uplatňuje zákon o rytmickom krátení, čím sa v ňom značne redukuje využívanie dlhých vokálov. V zsl. type nárečí sa dlhé vokály realizujú bez obmedzenia vyplývajúceho z platnosti rytmického zákona (*bolo Slováku, pátého januára Sav, páté, šesté, ósmé, vojvod'inskiĥ Slováku, vela problémú, jedálni listek Piv, katolícki koňec Selk*). Frekvencia realizácie vokálov v týchto typoch nárečí je však rôzna aj z dôvodu nevyužívania diftongov v zsl. type.

a, á, ia – Situácia *a, á, ia* v ssl. type je podľa J. Štolca⁶ identická so situáciou v ssl. nárečiach na juhu Slovenska, konkrétne v hontianskom, novohradskom a zvolenskom nárečí, zatiaľ čo situácia predmetných vokálov v zsl. type je porovnateľná so situáciou v ponitrianskych nárečiach a v nárečiach na juhozápadnom Slovensku.

V skúmanom ssl. type sa v niektorých prípadoch vyskytuje *ia* namiesto *á* (*nači _ naríast' Lal, naríasoŭ roĥ Kov, tu odriasla Lal, d'eři narías'li Sel, Kovačici odrias'li Aš, odriasla mezi Srbma Dob, kukurica podriasla Kov, son doríasoŭ Bin* – zsl. *musí rást' kultura Piv*), ale aj vokál *a, á* namiesto, príp. popri *ia* (*nosíu okuláre Sel, zimná čapka, vracáme sa Pet, za _ sa vracáme Beg, ňevracáme sa do večera Kys, navečeráme sa Ar* – zsl. *velké okuláre, vracán sa Piv*). J. Štolc⁷ si všimá výskyt vokálu *á* popri *ia* v rovnakej pozícii (napr. *mal'iar – oučár*) aj v rámci tej istej lokality, čo je pravdepodobne spôsobené tak krížením ssl. a zsl. typu, ako aj preberaním slov zo srbského jazyka bez zvukovej adaptácie (napr. srb. *овчар*). V zsl. type sa namiesto ssl. *ia* vyskytuje *á* (*o pátěj, peňáze robá, spravá, vázané za d'ed'inu Piv, ĥoďá do školi, lud'á sa sĥázajú, hovorá, učá sa slovenski, šecá žijeme Sav, ĥválá Itáliju, robá u nás Selk*).

Po konsonante *j* je v ssl. type zvyčajne krátky vokál *a* (*ja vjem Pal, postoja večje možnosti, stoja vol'áke reči Zr, stoja šori Šíd, ňedoya tje ouce Ar, velmo sa boja Kov*), zatiaľ čo v zsl. type je slabika *ja* pravidelne dlhá (*já sa ihrám, já lúbim školu, já som leŭ kukál, jak sa ňebojá, dobre stojá Piv, já sa ňehambím, čo já vím Sav*). Výnimkou v ssl. type je napr. tvar *voják* (*apo boŭ voják Hl, tašoŭ za vojáka Bl, vojáci slúžil'i rok Kov, vojáci srpski Baj*), ako aj *zabijár* (*zabijári sa zhováral'i Kov*).

Za pôvodné *ort-, olt-* na začiatku slova sa v ssl. type pravidelne vyskytujú skupiny *rat-, lat-* (*ke _ naras'jem Aš, kukurica podriasla Kov, vlašni tancuvala Lug, zvíťazili vlašni Sad, eš'ťe predvlaňi Hl, ale prejd'e cez rozum Sil, šecker roŭno Sad, rosprávame sa Ar*). V zsl. type je taktiež skupina *rat-, lat-*, avšak J. Štolc⁸ a D. Dudok⁹ uvádzajú aj niektoré výnimky (napr. *rožeň, lónski, lokeť, rósť Piv – ražeň, lánski, lakeť Selk*).

Za *'a* v krátkom postavení po pôvodne mäkkých konsonantoch je v ssl. type *e*, a to hlavne po bilabiálnych i labiodentálnych konsonantoch (*prerábeme trst'inu Bl, obrábeme viňicu Šíd, kerje*

⁶ Štolc, J.: Reč Slovákov v Juhoslávii I. Zvuková a gramatická stavba, c. d., s. 45.

⁷ Tamže, s. 46.

⁸ Tamže, s. 47.

⁹ Dudok, D.: Nárečie Pivnice v Báčke. Martin: Matica slovenská, 1972, s. 41.

obrabeju Beg, halúzi obrábem Bl, šecko sa obrábe, veľa zarábeť Kov, χibe nám Baj, ňeχibe mi ništ Beg, χibe plátna Haj, kostole ňeχibelo Ján, šjator sa staveu Pet, ďalej sa stavelo Beg, staveli máj Paz, dlho krívet' Pan), po velárnych okluzívnych konsonantoch (aj teraz ukezuje Sel, kuχárke roskezuvali deťom Pad, roskezuvať starším Lal, pokezuvali dom Zr, kemem zmeňili Hl, tvrduo ako kemem Pad, kemená ňebola, višli na kemeňic Pan, kerá skede Pet, ked'čo takuo Beg, ked'ekije fondi, odišli d'ekede Lug), ako aj po alveopalatálnych konsonantoch (ďeľako do sňahu Hl, ďeľako som prišla Ost, ďeľako od Beľehradu Aš, takuo dečo Haj, ďeakije zvjeratá Pad, deťelina Pan). V súčasnosti si však všimame tendenciu používať v uvedených prípadoch vokál *a* namiesto *e*, ktorá svedčí o postupnom, zatiaľ pomerne nevýraznom ústupe opisovaného nárečového javu (virábali t'ehli, za obrábaňia Baj, virábame kroje Kys, zarábali peňiaze Lug, zem obrábali Ar, stále obrabau Erd, na Slovensku zarábať Bin, ďeľeko bolo Ar).

J. Štolc¹⁰ usudzuje, že na tvary, v ktorých sa vyskytuje *e* po velárnych okluzívnych konsonantoch nadväzuje podoba *keľauñi* (z maď. kelló) namiesto ssl. *kaľavni*. Tento tvar je vysoko frekvencovaný aj v súčasnosti (*keľauñi* Slováci Kov, *keľauñá* som Pan, *telko keľauñix* Pad, *boľi strašne keľauñi* Ján, *keľauñi nárot* Pet).

Za 'a v dlhom postavení po pôvodne mäkkých konsonantoch je v ssl. type diftong *ja* (nemeckí oučiar Sil, *som ja husjarka* Boľ, *ako mešjar* Baj, *staršia skupina* Hl, *krajšia sukňa* Kys, *mlačja odo mňa* Haj). V zsl. type je vo vyššie uvedených prípadoch *a* namiesto 'a v krátkom postavení, resp. á za 'a v dlhom postavení (*mal obrábat'* Piv; *volakedajša Torža* Sav, *prázňejša Selenča* Selk).

Na rozdiel od ssl. typu, v ktorom sa namiesto krátkeho nazálneho *e* vyskytuje buď vokál *e* (po labiálnych konsonantoch), alebo vokál *a* (pravidelne po iných než labiálnych konsonantoch), resp. namiesto dlhého nazálneho *ę* pravidelne diftong *ja* (χod'ili na meso Kov, *kúpid' meso* Šíd, *takí meki* Sad, *rosprávame tag meko* Ar, *ja sa pametám* Zr, *peď jutrou zemí* Pet, *peďesiat'peť kilometrou* Baj, *petnácti rok* Pet, χod'ila na priatke Kov, *riχtuvalo sa na priatkaχ* Dob, *do piatej trjed'e* Sel, *aki ňeporiadok* Pet, *každí piatok* Pet, *svetí Naum* Kov, *sveľili Velkú noc* Dob, *na sviatke* Sil, *slovenskí sviatok* Dob, *največmo žjau* Lug, *večina sa Srbi* Dob, *večina Slovákou* Viš, *devet χlapcou* Kys), je v zsl. type situácia výskytu reflexov danej hlásky značne komplikovanejšia. Po konsonante *r* a labiálnych konsonantoch sa tu uplatňujú *a*, *á* (*χod'id'* na prátki, *už na pad'esátki*, *o pátěj večer* Piv, *na svátki* Sav, *svátki ňemáme* Selk, *d'evacto* Sav, *maso*, *pekná památka* Piv), podobne ako aj pri postalveolárnych *č*, *š*, *ž* a prealveolárnych *s*, *z*, kde sa však občas vyskytuje aj *e* (zsl. *začátek*, *časť*, *časťka*, *mesác*, *záť*, *sedat'*). Po palatálnych konsonantoch *ľ*, *ň* sa v zsl. type najčastejšie vyskytuje vokál *e* (*hled'im televíziju* Sav, *klečat'* Piv), na rozdiel od ssl. typu, kde je pravidelne *hľad'jet'* filmi Bl, *misja* šecja kľačať Hl, *ke _ci l'ahňem* Pet, *babička sa naľakala* Kov a pod. Predné mäkké *ä*, *ã* namiesto 'a, 'á sa v žiadnych pozíciách nevyslovuje.

Namiesto vokálu *a* je v ssl. type pravidelne vokál *e* v slove *želúdok* (*bolí ma želúdok*, *prázni želúdok* Kov). Vokál *ú* sa vyskytuje v tvare verba *plúvat'* namiesto *plávať* (*som plúvau* Kov). Namiesto *unavení* je vždy *unuvani* (*unuvani si*, *som unuvaná* Kov).

Za maďarské *á* je najčastejšie *á* (*dohám* z maď. dohány), kým za nemecké *a* je veľmi často *o* (*goyg/k* z nem. Gang). J. Štolc¹¹ sa zmieňuje aj o zatvorenom krátkom *a*, ktoré sa ojedinele vyskytuje v slovách prevzatých z maďarčiny. V súčasnosti si tento jav všimame výlučne v lokalite Bajša, ktorá sa nachádza v blízkosti hranice s Maďarskom, resp. v ktorej je veľmi silný vplyv maďarského jazyka (*to maď'arskí znamená*, ňeučila sa ňigda *maď'arskí*).

V tvaroch maskulín ukončených na *al* sa na skúmanom území pravidelne vyskytuje dlhé *á* (*velkí festival* Čel, *festivál Tancuj*, *tancuj* Hl, šakovakije festival'i Lal, *Festivál pot Pol'anou*

¹⁰ Štolc, J.: Reč Slovákov v Juhoslávii I. Zvuková a gramatická stavba, c. d., s. 47.

¹¹ Tamže, s. 49.

v *Ďetve Sad, teraz bude festival, tje festivali tu f Srjeme* Bin, *χοδ'ιδ'* na festivali, *letnje karnevali* Pan). Zvuková realizácia hiátu *ia* tu prebieha vkladáním intervokalickeho *j*, ktoré sa v rovnakej pozícii vyskytuje aj v srbskom jazyku (*o tejto situácii* Boľ, *takáto situácia* Pan, *televizija* Zr, *tá generácia, volám sa* Emilija Bin, *to je tragédia* Erd, *bude confirmácia* Ľub, *ja som* Valérija Mit, *ja so* _Márija, *malá ceremónija* Šíd – srb. ситуација, телевизија, генерација).

e, ie, é – Situácia *e, ie, e* je podľa J. Štolca¹² identická so situáciou v nárečiach ssl. a zsl. typu v Maďarsku. V zsl. type nárečí sa vokál *e* nevyužíva v plnom rozsahu, pretože namiesto neho sa vo veľkej miere využíva *í*. Diftong *ie* sa v ssl. type vyskytuje v rovnakých pozíciách ako v ssl. nárečiach vôbec.

Namiesto starého *e, ě* v dlhej pozícii sa v ssl. type používa diftong *ie* (*upieklo sa* Baj, *okolo sliepkou* Jan, *druhá vjera* Beg, *bieda ako bieda* Lug). Diftong *ie* sa však vyskytuje v niekoľkých prípadoch aj namiesto krátkeho *e, ě* (z *višivanim pjerom* Lal, *povijedaŭ som* Pet), ako aj v tvare *ostičeat'* sa (neostičeame sa nikoho Ľu). Na druhej strane je v tvare pronomina niekerí namiesto predmetného diftongu vokál *é* (niekerí vimreŭi Aš, *poňekerá reč* Beg). V zsl. type sa namiesto diftongu *ie* vo všeobecnosti realizuje buď vokál *é*, alebo vokál *í*. Vokál *é* sa tu realizuje namiesto starého dlhého *ě* po konsonantoch *l* (*mléko, do poléfki* Piv, *oblékat'* sa Sav) a *r* (*dve trédi* Sav), ako aj namiesto starého dlhého *é*, resp. v niektorých iných prípadoch (napr. *péro, péklo sa* Ľebra Selk, o šestěj, *sédmého roku* Piv; *méno, fčéra* Selk). Za staré *ě* v dlhej pozícii po ostatných konsonantoch je *í* (čo robívám, šecker pomíšané, *volačo smišno* Sav, *spívalo sa, cesto misela, mala d'ifča* Piv).

Namiesto starého *e, ě* je v ssl. type v niektorých prípadoch *a* (*bladije štofke* Kys, *velkije boľast'i* Erd, *nenahávali zme* sa Lal, *misela nahať* Paz, *nahať šecker* Lug, *nahala enu flašku* Ar, *boŭ sňax* Hl, *padá sňax, robíme snahuľjaka* Kov, *velkije sňaxe* Vin, *nag vám povijem* Pal). V zsl. type sa na tomto mieste takmer pravidelne objavuje vokál *e*.

V ssl. type sa na mieste pôvodného *eu* uplatňuje skupina *ou* (*driou sad'ili* Erd, resp. *drou sa varjevala* Haj, *drou choďjevali* Šíd, *buobová pol'jouka* Baj, *ribacije pol'jouke* Kys, *urobit' pol'jouku* Kov, *d'jouča moje* Ľu, *dve d'joučence* Lug, ale aj *išou Ľlapec* Paz, *prišou mi* Dob). Do oblasti zmeny *eu* > *ou* patria aj ssl. tvary typu *koŝou, popou* (*riadiť koŝou* Pal, *nemame koŝou* Beg, *popouňik* Kov), ktoré majú v zsl. type zakončenie na *el* (*slovenski koŝel* Sav). Za pôvodné *tert, telt* je v týchto nárečiach *tret, tlet* (*visokije brehe* Kov, *s'epuo črevo* Beg, *sretávame sa* Erd, *toto drevo* Selk, *napil'it' črepi* Bin).

V ssl. type sa namiesto očakávaného diftongu *ie* občas vyskytuje vokál *e* v tvaroch infinitívu a indikatívu prázenta verb typu *brat', ňjesit', trijet', vid'jet'* (*bere brauca* Kov, *nese koláče* Pan, *melem im* Erd, *čo vraveť* Lug, *misí tak potrpeť* Vin, *celí čas sed'eť, vikipet'* Pan), podobne ako v zsl. type (*melem* Piv, *berem* Selk), v ktorom je daný jav systémový. Zaujímavé je, že v oboch typoch sa namiesto, príp. v ssl. type popri diftongu *ie* v infinitívnom tvare *posílat'* vyskytuje vokál *í* (*posílat' kveti* Kov, často *posílat'* Pan).

V ssl. type sa namiesto *e* v tvare substantíva *pohrab/p* vyskytuje vokál *a* (*máme pohrap* Pal, *do pohrabu* Beg, *nakresliť pohrab na obraze* Kov). V ssl. type je vokál *o* namiesto *e* v tvare verba *šopkat'*, rovnako ako je to vo všeobecnosti v tvare verba *šomrat'*.

Namiesto cudzieho *e* sa v ssl. type aplikuje predovšetkým *a*, v zsl. type často aj *e*. Tak je to najmä v prevzatých slovách z maďarčiny (žartouľ'ivá ňaña Hl, *ňanička* (maď. néni, néne), *krumpl'e na t'apši* Kov (maď. tepsi, tur. tepsi, srb. тeпција), *uvarená l'anča* Pad (maď. lencse)), ale aj z nemčiny (*stáŭ sa rixtár* Lug (nem. Richter), *dostáŭ fertál* Baj (nem. Viertel)). Stretávame sa však aj s výskytom vokálu *i, í* v niektorých slovách maďarskej proveniencie (*prví risár, risárka*

¹² Tamže, s. 54; pozri aj Štolc, J.: Nárečie troch slovenských ostrovov v Maďarsku. Bratislava: SAV, 1949, 544 s.

nakladala Kov (maď. *rész*), *otázalo sa do rítu Čel, máme zem v ríte Pan* (maď. *rét*), *stari bíreš Kov, rodičé boli bíreši Sav* (maď. *béres*)).

Okrem toho zaznamenávame aj tvary *keteňa* (*nosila sa keteňa Kys, keteňa z višivaním pjerom Lal, ketínka je ketínka Piv* (maď. *kötény*)), *gerega* (*predáva gerege Pad*, (maď. *görögdi nye*)), *cipele* (*máme cipele Sil, prišou s cipeliami Kys, ma _ cipelke peknje Pan* (maď. *cipő*, srb. *ципеле*)), v ktorých sa maďarské *ö, ő* vyslovuje ako *e*. Podobný proces sa uskutočňuje aj v slovách nemeckej proveniencie *rékla* (*moje rékle Kov* (nem. *Röckl*)), resp. *rérna* (*kúpili rérnu Kov* (nem. *Röhre*, srb. *перна*)), ktoré sú dodnes veľmi frekventované.

V tvare *réteš/réteša*, resp. *rejteš/a* (*obrusi za rejteš, rejteša sa viťiahlo Baj, rejteša makovo Dob, občas aj naše réteša, makovo réteša Pan*, z maď. *rétes*) sa zachováva vokál *é*, resp. mení sa na *ej*. V zsl. type je *také ríteša Piv*. Dlhé *é* sa veľmi zriedkavo vyskytuje aj v názvoch meracích jednotiek (*méter*), resp. mesiacov (d'vetnáctiho decembra Sel). V prevzatých slovách z latinčiny je často *a* namiesto *e* (*sadiť petržľan Kov, dva cantimetre Pad*).

i, í – V ssl. type je v tvaroch genitívu singuláru feminín skloňujúcich sa podľa vzoru *žena* namiesto *i* pravidelne vokál *e* (*z mojej straňe Pet, známka zo slovenčine Pan, do štvrtej triede, od mame Sil*), podobne ako v hontianskych a novohradských nárečiach.

V pivnickom nárečí dochádza k zmene tematickej submorfémy konjugačného typu *robiť*, a to konkrétne v participiu präterita, kde sa vyskytujú tvary na *el, ela, eli* (*robela voláké koláčki, volačo robel, naučela sa Piv, choďela do školi, choďeli kopať, učeli sme sa Sav, učelo sa nemeckí Viš*).

V ssl. type nárečí je vždy *ihra, ihrat'* (*pekňe ihrali Pal, ke _ ca ihráme Lal, ihralo sa s ňim Kov, ihráme sa Zr*). V tomto type nárečí je aj numerálium š'iri (š'iri hlužje Ján, š'iricad' rokoč Kov), š'irja (š'irja cimeri Bin, š'irja zamesnaní Lug), ojedinele š'erja (najmä Pazova). Namiesto starého *y* sa tu uplatňuje *o* v slove *kobola* (podobne aj v Pivnici). Skupina *ju* sa presunutím artikulačného miesta zmenila na *u* a ďalej na *ú*, čím J. Štolc¹³ vysvetľuje podobu *sľúka* (*dozreli sľúke, sľúkovi lekvar Kov*) v ssl. type (zsl. *slifka*). Popri typickom zsl. tvare *velice* je v pivnickom nárečí v tvare adverbia synkopované *i* (*velce lúbá Piv, velce málo Sav – ssl. velmo tásko Sel, velmo dobre Sil, velmej dobrí Ar, velmej rada Šid*).

J. Štolc¹⁴ si v ssl. type všima zachovanú slabičnosť koreňovej hlásky *i-* v infinitívnom tvare verba *ít'* a jeho derivátoch (*odít', obít', rozít', zít', prít'*) po prefixoch zakončených na konsonant. V súčasnosti sa tieto tvary objavujú veľmi ojedinele v prejave najstaršej generácie (*miseli ít' peši Vin, íd' na tú srednú školu Pet*) a v našom nárečovom materiáli ich takmer vôbec nenachádzame. Po prefixoch zakončených na iný vokál ako *i* stráca koreňová hláska *i* svoju slabičnosť a vyslovuje sa ako konsonant *j* (*nájt', tájt', prejt', ujt', ňejt'*). Na tomto mieste však konštatujeme, že s výnimkou tvarov *tájt'* a *nájt'* (*tájt' nuka Hl, miseli zme táj _ do dedine Vin, do pol'a poton tájt' Paz, ňemoš'e nájd' aňi eno Aš*) v súčasnosti identické tvary infinitívu nezaznamenávame.

V tvare adverbia *peši* sa pravidelne vyskytuje dlhé *í* (*peši sa išlo Pet, peši domou Bl, pohli sa peši Ost*). Zaujímavosťou je, že sa pod vplyvom srbčiny v tvaroch niektorých adjektív (v skúmaných nárečiach aj adverbií) vyskytuje dlhé *í* s posunutou dĺžkou (*to je angľicki jazik Pet, učila sa angľicki Čel, choďim na angľicki jazik Sad, učime sa angľicki, vol'akedi slovinski jazik Kov*). Občas je však aj *kcjevam engl'ěski jazik Pad, id'em do Engl'ěskej Aš* (srb. *енглески језик, Енглеска*). S podobným javom sa stretávame aj v prípade iných vokálov (*rumúnski jazik, japónski jazik, špánski jazik*).

¹³ Štolc, J.: Reč Slovákov v Juhoslávii I. Zvuková a gramatická stavba, c. d., s. 61.

¹⁴ Tamže, s. 62.

V ssl. type sa vyskytuje tvar *laľuja* (kvitne *laľuja* Kov) popri ssl. podobe *laľija*.

Nemecké *ü* sa v ssl. type realizuje ako *i* (*družice viňšovali* (nem. wünschen), *štrimfle čierne* Kys, *dávame si štrimfle* Boľ, *neobúvali štrinfle* Baj (nem. Strümpfe) a pod.).

o, uo, ó – Zatiaľ čo sa v ssl. type tak ako aj v iných ssl. nárečiach frekventovane používa diftong *uo*, v zsl. type sa namiesto neho vyskytuje *ó*. V ssl. type je však po konsonante v pravidelne krátky vokál *o* (*voľačo novo* Šíd, *novo d'ivadlo* Erd, *bápkovo d'ivadlo* Lal, *kajsovo páleno* Kov), resp. po *p, b, m* dlhý vokál *ó* (*pójd'em gu spovedi, pomóžu mi* Pal, *móžem spievať* Pet, *mój manžel Čel, mój kamarát, mohl'i pomóst'* Hl), ktorý sa v rovnakej pozícii uplatňuje aj v zsl. type (*pó'deme do Čeláreva* Piv, *pójdú obírad' jahodi* Selk). V ssl. type prebieha monoftongizácia diftongu *uo* aj v tvaroch substantív *vóľa, vóna* (*vóľa jesto* Lal, *to je Božia vóľa* Ar, *vóna ked'eakje* Erd), radového numerálie *ósmi/ósmí* (*ósmia trjeda* Ján, *o pouj ósmej* Lug) a adverbia, resp. partikuly *vóbec* (*vóbez ňebanujem* Pet, *ňeboj vóbec problém* Ar), ktoré sa taktiež vyskytujú aj v zsl. type (*o pól ósměj* Piv, *vóbez ňejestvuje* Piv, *ľaško je vóbec* Selk). Celkovo možno konštatovať, že v ssl. type úzus *čoraz viac* kolíše medzi *uo* – *ó* – *o*.

Namiesto vokálu *o* je všeobecne *u* v infinitíve typu *d'akovať, murovať* (fem *opatrovať* Bl, *obviňovať* rod'ičou Ján, *pripravuvali šakovakje d'ivadlá* Kov, *pestovali ŧmel'* Baj, *išla študovať* Pet).

Zaujímavý je tvar *prjezovisko*, ktorý sa objavuje v oboch nárečových typoch (d'jevočkou *prjezovisko* Kov, *prjezoviska mán dve* Bel). Skupina *io, ió* v niektorých prípadoch podľahla zmenám (*senior – senór* Piv, *seňór*, resp. *seňur* Pet, *milión – mil'vóm* Kov, Pad). Popri ssl. podobe *svokor, svokra* je v ssl. type najčastejšie *apóš, mamóška* (*bol'i apóš, mamóška* Ar, *apóšovi* Boľ), zatiaľ čo v zsl. type možno doložiť pravidelne *sveker, svekruša*. Tvar *svekruša* však zaznamenávame aj v niektorých ssl. lokalitách (*moja svekruša* Sil, *svekruša bol'i živá* Lal, *ňekcel'i ma svekruša* Sel).

V katolíckej časti Selenče sa vyskytuje *ú* v koreni tvaru *búŧ, pámbúŧ* a pod.

V tvaroch prevzatých z maďarčiny je namiesto *ó* zvyčajne *ou* v ssl. type (*ŧit'id' hášoŧ* Pad, (maď. *ásó*), *pot kuckoŧ* Kov (maď. *kuckó*)), resp. *of* v zsl. type. Namiesto maďarského *ó* je taktiež v niektorých slovách *ou* (*resel'ou* z maď. *rezselő*, *pengou* z maď. *pengő*, *beučoŧ* z maď. *belső*, *ŧouč'/ŧeuč'* z maď. *lőcs*). Pod vplyvom jazykov okolia sa v týchto nárečiach ustálila výslovnosť dlhého *ó* napr. v slove *katastrófa* (*už je katastrófa* Hl, *to bolo katastrófa* Kov).

u, ú, ju – Všeobecne je v ssl. type vo verbálnych tvaroch *misim, misjeť* (*misim volat'* Pal, *misí zaplatiť* Beg, *misí sa fškuolki* Kul, *štekad' bi zme miseli* Lug, *každí si misí svoje zňjest'* Ar) vokál *i* namiesto *u*. J. Štolc uvádza, že v zsl. nárečí Pivnice a Selenče sa vyskytujú najmä tvary *mosim, moseť*. My však už zaznamenávame iba podoby *musim, museť* (*musim bit' f škole, musí kričať, museli čučať, musíme žit'* Piv, *musí sa robiť* Sav, *musí robiť* Selk).

Oproti ssl. prípone *ou* (*trináz rokoŧ* Pal, *od obivaťe'ou Slovákoŧ* Beg, *pecto dinároŧ* Lug, *takiŧ gazdoŧ* Ar) v genitive a akuzative plurálu maskulín je v zsl. type *ú* (*od gazdú* Piv, *troŧ sinú, vela Slováku* Selk). Po pôvodne mäkkých konsonantoch v zsl. type zostáva *ú* (*najvaču štafku* Piv – ssl. *večju trému* Šíd, *največju zahradu* Hl). Tento jav sa však občas vyskytuje aj v ssl. nárečiach (*ednu najl'epšú prijaťe'ku* Pal, *pre mlačú skupinu* Lug, *kračú nohu* Erd).

Dlhý vokál *ú* sa vyskytuje, tak ako v nárečiach na juhu Slovenska, v tvaroch *bid' zapriahnúti* Pad, *zohnúta som* Boľ, *je takí smútni* Bel, *slúha*, *túrňa* (najmä v Báčke) a pod. Dlhé *ú* sa však nevyskytuje v slove *okruhlí* (*okruhlí list* Pan, *okruhl'iho tipa* Kys).

Zaujímavá je aj zmena vokálu *u* na *o* v tvare *fodbal* (*boj fodbaľista* Kul, *bránkar fodbaloviho klubu* Lug, *maľi fodbal, vom ako fodbaľist* Sel, *na fodbaľe* Sil, *ŧobi mi je fodbal* Pad).

Namiesto cudzieho *u* sa v postavení po vokáli a pred konsonantom používa neslabičné *u* (*august*, ale aj *avgust*), namiesto dlhého *ü* je *u* (*máme frušt'ik* Ján, *id'em frušt'ikovať* Pan, z nem. Frühstück). Pravidelne sa vyslovuje *ú* v slove *diskúsija* (ňinto tu *diskúsiji* o tom Pan).

Jerové striednice a vkladné vokály. V ssl. type sa popri pôvodnej jerovej striednici *e* za **ɓ** (mäkký jer) vyskytujú aj vokály *o* a *a*, podobne ako sa popri *o* za **ɗ** (tvrdý jer) vyskytuje aj vokál *a*. V zsl. type nárečí je na mieste starých jerov iba vokál *e*, čím sa značne zjednodušuje situácia. Vokál *o* sa v nich vyskytuje len výnimočne, *a* takmer vôbec. V ssl. type je tak za **ɗ** vo, *voka* (χod'ij voka Šíd, *voka* z *Lúgu* Lug), ale aj *daska* (na *daštičkáχ* Pan, *daštičke* zbierat' Erd), *dášť* (*stále* je *dášť* Šíd, *ňepadá* *dášť* Čel), kým za **ɓ** je *d'em* (*každí* *d'em* Bl, *cel'i* *d'em* Kov), *dňes*, *ňeska* (*dodňes* Pet, *ňestálo* sa *aňi* *ňeska* Pad), ale aj *ovos* (*natlačili* *ovos* Ar, *sad'ili* *zme* *ovos* Boľ, *pestovali* *ovos* Baj), *χrbát* (na *hrbát* Baj), *edom* (*edom opχot* Vin, *edom* *brat* Boľ). J. Štolc¹⁵ upozorňuje na anomáliu v typickom južnossl. tvare *edom*, keďže v tejto podobe je *o* za **ɓ**, zatiaľ čo v tvare *tem* je *e* za **ɗ** – teda práve naopak, ako by si vyžadovala primárna zásada. V oboch typoch nárečí je však *ɫaxko/ɫaxko* (nebolo *ɫaxko* Kov, *ɫaxko* je písať Zr – zsl. *ňeni* *ɫaxko* Selk).

V ssl. type sú pravidelné prípony *ok* (za **ɗkɗ**, **ɓkɓ**) a *čok* (za **ɓčɓkɗ**): *mala* *dva* *hrnčoke* Ar, *čapčoke* mám Kov, *doňiesou* *darčoke* Dob, *kúšťoke* *dreuka* Sad, *vjanočni* *strončok* Pad, *vjanočni* *zvončoke*, *zmetáva* *šúlke*, *kúpili* *mlinčok* Kov, *malički* *chlapčok* Voj a pod. V zsl. type je v tvaroch deminutív pravidelne *ek*, *ček*. Zaujímavé je aj tvorenie druhostupňových deminutív z deminutív typu *kuorka*, *šatka*, a to príponou *oč-ka* v ssl. type (*šatučocka*, *zahradaučocka*, *Vjeročka* Paz), resp. príponou *eč-ka* v zsl. type.

V inštrumentáli singuláru maskulín a neutier je v ssl. type pravidelne *-om* (z *volákin* *čjernim olejom* Pan, *jezd' za stolom* Lub, *boj aj viňikajúcim fodbalistom* Kul, z *d'jeta'om* Dob), zatiaľ čo v zsl. type sa vyskytuje *-em* (s *pánem*, *učiteľem*). Pre skúmané ssl. nárečia je typický verbálny tvar *som* (*narod'eni* *som* Ar, *oberaχ* *som* *ovocja* Bin), ktorý sa používa aj v zsl. pívnickom nárečí, kým v zsl. Selenči je vždy *sem* (*já* *sem* Štefan, *zamestnaní* *sem* Selk).

Vkladnými vokálmi, ktorými sa odstránili konsonantické skupiny vzniknuté po zániku jerov na konci slova alebo kmeňa, sú najmä *o* v ssl. type a *e*, príp. *é* v zsl. type. Na rozdiel od ssl. typu, v ktorom je vkladný vokál *or* (*dúχa* *vetor* Pal, *velki* *cukor* Haj, *šjator* sa *staveχ* Pet, *ňebohi* *svekor* Sil), je v zsl. type *er*. V slovách cudzieho pôvodu je však všeobecne *sveter*, *december*, *majster* v oboch typoch nárečí. Namiesto zsl. *cinter* je v ssl. type najčastejšie *cinterin/m* (na *víχode* s *cinterína* Hl). J. Štolc¹⁶ si všíma srbskú podobu tvarov *paχor*, *paχorit'* (srb. naop, vojvodinský sedliak, poľnohospodár, z nem. Bauer), v ktorých už však takmer úplne zanikla bilabiálna výslovnosť konsonantu *v*. V súčasnosti zaznamenávame iba tvary *pavor*, *pavorská* *pec* Kov, z *pavorskiho* *domu*, *pavorská* *robota* Ar, *bol'i* *pavori*, *robila* *pavoriju* Bl, *pavor* z *Be'ehradu* Bel.

V skupine konsonant + *l* sa v ssl. type vyskytuje vkladný vokál *o* (*prišla* *po* *uhou*, *zaχ* *po* *uhou* Hl, *pohou* *do škol'e* Lug, *sadou* *som* Baj), zatiaľ čo v zsl. type je v týchto prípadoch vokál *e*. Na rozdiel od zsl. nárečia, v ktorom sa v genitíve plurálu feminín a neutier pravidelne vyskytuje vkladný vokál, sú v ssl. type zväčša podoby na *ou* (*šest'* *céroχ* Pal, *vel'a* *d'jouxkou* Hl, *od ženou* Sil). Tvary s vkladným vokálom sa v ňom vyskytujú veľmi zriedkavo (*spolog* *žjem* Ar, *vjacej* *d'jouxčeňjec* Boľ), a to zvyčajne pod vplyvom spisovnej slovenčiny.

Kontrakcia. V skúmaných nárečiach sa za istých okolností dve slabiky sťahujú do jednej, pričom dochádza k zániku konsonantu medzi vokálmi, z ktorých jeden preberá funkciu sonanty. Tento proces sa uskutočňuje napr. vtedy, keď je medzi vokálmi konsonant *j* (ssl. *voláki* *spuosop* Boľ, *vol'áka* *smrt'* Beg – zsl. *voláké* *sukňe* Piv, *vol'áka* *χiža* Sav).

Popri tvaroch indikatívu prezenta *pój'd'em* – *pójdu*, *táj'd'em* – *tájdu* sa bežne vyskytujú aj tvary *pód'em* – *pódu*, *tád'em* – *tádu* (d'e *pód'eme* *teras* Bl, s *nami* *nepód'e* Zr, *tád'em* *na pl'ac* Kov).

¹⁵ Tamže, s. 50.

¹⁶ Tamže, s. 53.

Zaznamenávame aj stiahnuté tvary *póm, tám* (*tám do škol'i Kys, ňepóm na fudbal Pal, póme do Béču Kys*), resp. paralelne s tvarom *buďem* stiahnutý tvar *bóm* (*bóm bitá Aš, akje bóme pješne spjevat' Dob*), ktoré už nemožno považovať za frekventované, ale predsa ich výskyt evidujeme, a to nielen u príslušníkov najstaršej generácie. J. Štolcom¹⁷ uvádzané varianty *bém, béme a pém, péme* však vôbec nezaznamenávame.

Uvoľnením záveru *d'* medzi vokálmi alebo asimilačnou zmenou *jd' > jj > j* vznikajú aj zaujímavé imperatívne tvary *χοj, χοjíte* (vravím: „χοj, χοjíte vi tam“ Hl, *χοj aj do Vjedi Lu*). Frekventované sú aj tvary imperatívu *pome, poťe* (*poťe sem Kov, pome robiť Pad*). Podobne uvoľnením záveru *d'* medzi vokálmi možno podľa J. Štolca¹⁸ z podoby *stad'eto* (*vidurili farára stad'eto Zr*) vysvetliť znenie adverbia *stato* (*stato prihod'ili Ost*), príp. v ssl. aj *s'tato* (*Slováci s'tato Lug, oni sa rodon s'tato Haj, veľa odixázaju s'tato Vin*).

Splynutím odporovacej konjunkcie *no* a konjunkcie *a, ale* vzniklo *ná, ná _ le* (*ná _ le teras Pet, ná _ le tak, čo ja viem Beg, ná _ le, ešte sa to tag održalo Vin, ná _ le inag ňebolo Piv, ná _ le, čo sa dá robiť Piv*). Presunutie verbálneho tvaru 3. osoby singuláru *móže* do platnosti modálneho adverbia spôsobilo skrátenie na *móž/š* odpadnutím osobného sufixu (*to móž v hrnčoku Ar, dva roke móž biť Boľ, móš povjedať Kys, ňemóš kúpiť Lug*). Oproti *treba bolo* je vypustením slabiky *bo* tvar *trebalo* (*ako trebalo Pal, trebalo aj deři školuvat, keť trebalo ho registruvat' Sel, tag ako bi trebalo Pan*). J. Štolc¹⁹ uvádza, že stiahnutá forma *trebalo* je aj na Slovensku najmä vo východoslovenských nárečiach. Táto podoba sa však pravidelne vyskytuje aj v srbskom jazyku, čím by sa tiež mohlo vysvetliť jej časté používanie v týchto nárečiach.

Vokalizké skupiny. Odstránenie hiátu pomocou konsonantu *h* je ojedinelé (*cestuvaju hajzebánom Kov, išlo sa na hajzbám Vin, xi'it'd hásoy Pad, hobličke Pet*). Pri speve sa hiát odstraňuje konsonantom *j* na začiatku slova pred vokálom a medzi dvomi vokálmi.²⁰ Pronomen *akí* a numerálium *edom, edonác* sú na rozdiel od zsl. typu, kde je pravidelne *jakí je to, jeden sin Sav, jeden rok Selk* a pod., v ssl. type vždy bez *j* na začiatku slova (*akí príklad Ján, akí je čas Er, okolo edonáctej Pet, edom Pám Box Sil*).

K splyvavej výslovnosti s plynulým prechodom od jedného vokálu k druhému dochádza v skupine dvoch vokálov na tvarotvornej hranici v zložených slovách (*za _ opstarat' Sil, ňe _ odišoy Bin*), ako aj na hranici slov v prípade, keď nedochádza k prerušeniu artikulačného prúdu reči (*bičeli _ obl'ek Kys, na _ obrásku Hl*). Za rovnakých okolností sa zachováva aj splyvavá výslovnosť vokálu na začiatku slova s konsonantom predchádzajúceho slova (*keď _ im povj'em Ar, keď _ je zima Kov, už _ ide rokami Vin*).

V závere štúdie možno konštatovať, že v porovnaní s obdobím realizácie predchádzajúceho obdobného výskumu slovenských nárečí v Srbsku sa ich systém na fonetickej úrovni v súčasnosti vyznačuje minimálnymi zmenami. Výsledky výskumu naznačujú, že najviac pôvodných – buď zachovaných alebo obmenených – nárečových prvkov možno identifikovať práve v rámci fonetickej a morfolologickej roviny, zatiaľ čo na danom území nadobudnuté vlastnosti možno zaradiť predovšetkým k zmenám lexikálnej, príp. syntaktickej roviny. Pri skúmaní zmien na foneticko-fonologickej úrovni je potrebné upriamiť pozornosť najmä na konsonantický, resp. suprasegmentálny systém, kde je viac badateľný vplyv štátneho jazyka.

Celkovo možno konštatovať, že v súčasnosti pokračuje trend zblížovania nárečí západoslovenského typu s väčšinovými stredoslovenskými nárečiami, ktorý si už v štyridsiatych

¹⁷ Tamže, s. 63.

¹⁸ Tamže, s. 63.

¹⁹ Tamže, s. 64.

²⁰ Tamže, s. 65.

rokoch minulého storočia všimol aj J. Štolc.²¹ Vzájomným ovplyvňovaním týchto nárečových variantov často dochádza k ústupu pôvodných foriem v zsl. type v prospech frekventovanejších foriem, ktoré sa používajú v nárečiach ssl. typu.

Ukážky záznamu nárečového textu

Rozprával Jano Litavský z Kovačice (Banát), 71-ročný

Nahrávka získaná dňa 10.11.2014

Volám sa Jan Litauskí. Narodení som f Kovačici. Mám sed'eňdesjad'edom rok, aľe velmo sa dobre pametám na zašľje časi. Ako χlapci zme miseli pomáhad' ocovi f koňici, po dvore. Kin zme boli menší, tag zme pásl'i jahence na pažiťi. Ako zme dorastali, poton zme už aj koňe miseli po poli vodiť. Ke _ca sad'ila kukurica, tak χlapez vodiť koňe, žebi to išlo doprava. Poton keť kukurica troška podriasla, χod'ilo sa motikámi kopať. Na koňi sa oborávala, zaz bolo načij koňa vodiť. Pozd'ejšie ako roke išli, tag už poton χlapci na koňáγ robili. Xodili orad' na koňáγ. Kukurica sa lámala rukámi, bralo sa do košjarou, dávalo sa do voza, z vozom domou, zaseg do košjarou a dávalo sa do hambáru. Robota bola na každi d'em. Keť sa šecká kukurica doviezla s pol'a domou, do hambáru, poton sa χod'ilo do pol'a sekať kukurica. Viazalo sa do snopou a skladalo do kuopekou. To sa poton vozilo domou a χovali sa ouce, kravi. E, poton prišli na rad zabijačke. Celá rod'ina sa zhrnula a edom d'em sa robilo, zaklávalo sa. Edom bravec, dva, už kelko, ako si viχovali. Popri šeckej tej roboťe sa zabijári stihli aj zhovarať. Spomínali sa šakovje časi. A na druhí d'em običaji bolo, že tí zabijári prišli na otruske. Každí si nahaγ tam nuož aľebo ketenku a poton prišoγ si pre to. Už poton robota ňebola, tak sa sed'elo, popíjalo, jedlo a rosprávalo. Velmej to ostálo f pameti ako pekni príbey z minulosti. Títo mlači to ňevied'a. Ňeskajson čase príde pán majster, zobere brauca, odňesje k ňemu, tam šecko spravi, doňesje hotovo, spraveno. Aňi sa ňevje, že zabijačka bola. Aňi mačke to ňezbadaju. A tag zabijačka za zabijačkou, prišoγ Kračím, Noví Rok. Odmieňali sa meňini. Jána, Paula, Hromňice, Zuzani, a tag d'alej. Edno za druhim, dňi preχodili a χlapci sa stáli čelaňici.

Rozprával Michal Belan z Luby (Sriem), 56-ročný

Nahrávka získaná dňa 26.4.2015

Ja som Mišo Belan. Mám pedesiatšez _ rokoγ. Moja mamička narod'ila edonáz d'eťi. Otχovala d'evd' živix. Osem sinoγ aj enu c'eru. V druhej svetovej vojne mala piťaťix sinoγ vo vojne. Ňigd'e dvaja dovena ňeboli. Troχ poχovala, traja zahinuli. Ednimu sa vje hrob a dvom sa ňevje. Mala moja mamika aj siroti. Oprauđovje siroti. Aj bez oca aj bez maťi. Bolo to velmo ťaško. Ale snažila sa, abi to šecko bolo porjatku, f tej χudobe, f tom šeckom. Šeci viprávali, že budu lem kanási, ale každi si zmohoγ. Pracovali. Tagže šeci mali volačo, ňeboli kanási. Ňikto ot telko d'eťi, telko šeckiho. Každí má svoj dom, každi má svoju familiju. Ale mi tu ešte šeci čo sme, snažime sa, abi sa naše d'eťi poznali. Slováci sa ftejto d'ediňe sed'eňdesjat' percentou. Tejto d'ediňe. Rod'ine máme šecko. (...) Máme aj Srboγ, aj Horvátoγ, aj Buňeγcoγ. Máme aj Cigánoγ. Ale sa ňeostjeχame ňikoho. To je u nás tak. Šeci sa ráčime. Žijeme tu, d'e sme. Ňemóžeme žiťi na Slovensku. Šeci naši preci prišli zo Slovenska, mi mišime žiť tu. Máme Rusnákoγ. (...) Luba je velmo malá d'ediňka. Jesto šťiristo aj šezd'esjat'... obivaťeľou bolo po poslednom popise. A teraz ja ňevjem, velmo je málo. Veľa mre, málo sa narodí. Veľa sveta ide na Slovensko. Z d'ediňe tu jesto hádam už eno šes, sed'en familijoγ na Slovensku. Pa, idu aj mladí. Aj mój sim kce iz _ na Slovensko. A ja mislím, že je to: „χoj aj do Vjedňi, aj tag bud'ež bjedňi, ag ňekcež robiť.“

²¹ Tamže, s. 28.

Skratky lokalizačných údajov

Nárečia ssl. typu

Ar – Aradáč	Hl – Hložany	Paz – Stará Pazova
Aš – Ašaňa	Ján – Jánošík	Pet – Báčsky Petrovec
Baj – Bajša	Kov – Kovačica	Sad – Nový Sad
Beg – Begeč	Kul – Kulpín	Sel – Selenča, evanjelická časť
Bel – Belehrad	Kys – Kysáč	Sil – Silbaš
Bin – Bingul'a	Lal – Lalit'	Vin – Slankamenské Vinohrady
Bl – Biele Blato	Lub – Luba	Viš – Višnjićevo
Boľ – Boľovce	Mit – Srijemska Mitrovica	Zr – Zreňanin
Čel – Čelarevo	Ost – Ostojićevo	
Dob – Dobanovce	Pad – Padina	
Erd – Erdevík	Pal – Báčska Palanka	
Haj – Hajdušica	Pan – Pančevo	

Nárečia zsl. typu

Piv – Pivnica
Sav – Savino Selo
Selk – Selenča, katolícka časť

Vocal System of Slovak Dialects in Serbia

Marína Hríbová

In the five decades since the publication of monograph written by Jozef Štolc, and almost seven decades since the first research conducted in the South Slavic environment, the situation of the dialects in question has irreversibly changed. In this paper, we focus on the characteristics of such elements of the vocal system that respondents brought from their old home country, but also on various language modifications acquired in new conditions under the influence of the environment. We often refer to Štolc's results and confront them with our most recent findings. Overall, it can be stated that the phonological as well as the morphological system of the studied dialects to a greater extent retains its resistance in comparison with the lexical and syntactic system. However, the presence of contact phenomena is increasingly evident at the level of both segmental and suprasegmental system.